

-Araştırma Makalesi-

Sinemada Rüya ve C Blok Film Örnekleri Üzerinden Sosyal Konut Eleştirisi

Burhan Kılıç*

Özet

Sinemada mizansen oluşturulurken mekâna önemli bir rol biçilmektedir. Hikâyenin üzerinde vuku bulduğu yeri -mekânı sınırları belirlenmiş bir yer olarak kısıtlı düşünmediğimizde- mekân olarak adlandırabiliriz. Mekânlar sinema filmlerinde anlam yaratımına büyük katkılar sağlayan unsurlardır. Kimi zaman mekânlara sinema filmlerinde başrolün verildiği örnekler de bulunmaktadır. Mekân olarak sosyal konutlara yer verilen filmlerin sosyo-ekonomik ve politik bir bakış açısıyla değerlendirilebileceği düşünülmektedir. Dünya ile birlikte ülkemizde de sosyal konutlar inşa edilmiş ve bu konutların yapılması hem idari, hem sosyo-ekonomik problemleri ortaya çıkarmıştır. Bu durum elbette ki sinemaya da konu olarak yansımıştır. Bu çalışmada sosyal konutların sinemada eleştirel yönden konu edildiği düşünülen iki film olan Zeki Demirkubuz'un yazıp yönettiği C Blok (1994) filmi ile Derviş Zaim'in yazıp yönettiği Rüya (2016) filmi sosyolojik ve ideolojik eleştirel analize tabi tutulmuştur. Ayrıca bu filmlerde Foucault'nun "Büyük Kapatılma" ve "Heterotopya" kavramlarının izleri sürülmüş, ideolojik anlamda da öznel bir bakış ile sosyal konutların tecrit, tahakküm ve yönetimselliğin işlerlik kazandığı mekânlar olduğu görüşü desteklenmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Mekân, Kent, Sosyal Konut, Biyopolitika, Heterotopya.

*Arş. Gör. İstanbul Aydın Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Radyo Televizyon ve Sinema Bölümü, İstanbul, Türkiye
E-mail: burhankilic@aydin.edu.tr
ORCID : 0000-0002-0894-129x
DOI: 10.31122/Sinefilozofi.916556
Kılıç, B.,(2021). Sinemada "Rüya" Ve "C Blok" Film Örnekleri Üzerinden Sosyal Konut Eleştirisi. Sinefilozofi Dergisi, Cilt: 6, Sayı: 12. 1075-1096. <https://doi.org/10.31122/Sinefilozofi.916556>

Geliş Tarihi: 15.04.2021

Kabul Tarihi: 10.25.2021

-Research Article-

Social Housing Criticism Based on *Rüya* And *C Blok* Film Samples in Cinema

Burhan Kılıç*

Abstract

While creating mise-en-scene in cinema, an important role assigned to space. We can call the space, unless we think place limitedly as a place whose spatial boundaries are defined, on which the story takes place as space. Spaces are elements that make great contributions to the creation of meaning in cinema. Sometimes there are examples where venues are given leading roles in cinema. It is thought that films that include social housing as space can be evaluated from a socio-economic and political perspective. Public housing has been built in our country as well as in the world, and the construction of these houses has revealed both administrative and socio-economic problems. This situation, of course, has been reflected in cinema as a subject. In this study, the movie *C Blok* (1994), written and directed by Zeki Demirkubuz, and *Rüya* (2016), written and directed by Derviş Zaim, which are two films in which social housing critically discussed in cinema, are divided into titles that can be examined with content analysis and subjected to descriptive analysis. In addition, in these films, Foucault's concepts of "The Great Closure" and "Heterotopia" were traced, and with an ideologically subjective point of view, the view that social dwellings are places where isolation, domination and governance are functional, has been tried to be supported.

Key Words: Place, City, Public housing, Biopolitics, Heterotopia

*Res. Assist., İstanbul Aydın University Faculty of Communication, Department of Radio, Television and Cinema
İstanbul, Turkey.

E-mail: burhankilic@aydin.edu.tr

ORCID : 0000-0002-0894-129x

DOI: 10.31122/Sinefilozofi.916556

Kılıç, B.,(2021). Sinemada "Rüya" Ve "C Blok" Film Örnekleri Üzerinden Sosyal Konut Eleştirisi. Sinefilozofi Dergisi, Cilt: 6, Sayı: 12. 1075-1096. <https://doi.org//10.31122/Sinefilozofi.916556>

Received: 15.04.2021

Accepted: 10.25.2021

Extended Abstract

While creating *mise-en-scene* in cinema, an important role assigned to space. We can call the space, unless we think place limitedly as a place whose spatial boundaries are defined, on which the story takes place as space. Spaces are elements that make great contributions to the creation of meaning in cinema. The space is an indispensable element for an event to find the meaning of the story and to complete the films in cinema. Sometimes there are examples where spaces are given the leading roles in cinema. Of course, there are also experimental films in the history of cinema that go beyond the usual definition of space (eg *Dogville*- Lars von Trier, 2003). But even these movies take place in an atmosphere, in a space. This situation becomes meaningful when we do not think of space as a place confined within certain boundaries. In cinema films, the space completes the formation of imagination in the minds of the audience by taking the power of the time in that film.

It is thought that films that include social housing as space can be evaluated from a socio-economic and political perspective. Social housing has been built in our country as well as in the world, and the construction of these houses has revealed both administrative and socio-economic problems. This situation is of course reflected in the cinema as a subject.

With the industrial revolution, cities became crowded due to factories and their subsidiary facilities. Then the bureaucracy also got worse, and various problems emerged, especially a collective unemployment situation. The fuse of great migrations towards the cities has been ignited. Since the increase in the population leads the managers to compulsory solutions, spatial arrangements called collective housing or social housing have been made obligatory. This situation has disturbed the ecological balance and turned the cities into problems (Göka, 2001, pp. 200).

One of the cities where these problems are experienced is Istanbul. In the early years of Turkish cinema, the presentation of Istanbul as a space remained limited due to the technical possibilities of the camera that could go outdoors for the first time. Turkish Cinema, which succeeded in creating its own narrative structure in the 1960s, reflects the city with the image of 'beautiful Istanbul', while witnessing the transformation in the social structure of the city, which started to receive immigration. The provincialization of the city rather than modernization and its failure to create city culture could only be reflected in Turkish Cinema in the 2000s. While the existence of Istanbul as a city in cinema has lost its importance since the 1990s, the loneliness of individuals in increasingly crowded cities, disproportionality, lives in poor areas and representation of ethnic identities have begun to take their place among the topics discussed in Turkish cinema (Torun, 2017, pp. 148). In the films we have examined, the loneliness and irrelevance of the individual, the silhouette of Istanbul and the architectural situation are presented.

Once the cities have established their order, they direct people from the population in the regions where they are suitable (Park, 1952, pp. 79). From this point of view, the idea that the social residences we mentioned in our study are places where governance becomes functional gains importance. These points are important in terms of supporting the thought we put forward in our study.

Families are exposed to erosion with urbanization and its return on housing forms. The poor people migrated to the cities heavily, and the guilt intensified in the regions in the process of social disintegration. Apart from the official figures announced, there is a wide rate of guilt that is not seen. Economic crimes constitute a large part of this mass. Check fraud, gambling, drug dealing, etc. some of these crimes (Dönmezer, 1986, pp. 59). Examples of these crimes can be seen both in our films selected as samples and in films about social housing in the world that will be included in the conclusion section.

According to Slavoj Žižek (2011, pp. 105), architecture does not have to be ‘critical’ in some way, but it is not possible for it not to reveal and communicate with social and ideological antagonisms. The more the architecture tries to become pure, just aesthetic or functional, the more it will produce these antagonisms.

This situation strikingly stands before us in the process of the creation of social housing. It is known that such dwellings have uprooted the irregular settlements and the people living here due to the intensity of city life and moved them further away from the city centers. While these houses, built by state subsidiaries, target and assist low-income families, companies that undertake the construction of these houses are also revived. As we will see in the films we have analyzed, irregular situations can be experienced in the construction of such houses. The news of “social housing construction on the river bed” that emerged with the flood disaster in our country has been on the agenda of the public for a while. Granting zoning permission to the stream bed is seen as a situation that needs to be questioned here.

In our study, we will explain how the city functions as a space. Foucault’s “Great Closure” and “Heterotopia” concepts will be explained and their traces in the film examples will be traced. In the light of the researches, by bringing a critical perspective to collective housing, it will be tried to understand and explain how they are structures that lead to malicious consequences in film examples. The film *C Blok* (1994) written and directed by Zeki Demirkubuz, and *Rüya* (2016) written and directed by Derviş Zaim that are thought to be critically about social housing in the cinema, were subjected to sociological and ideological critical analysis. In addition, with an ideologically subjective point of view, the view that social dwellings are places where isolation, domination and governance work has been tried to be supported.

Giriş

Sinema filmlerinde bir olayın, hikâyenin anlamını bulması ve filmlerin tamamlanması için mekân vazgeçilmez bir unsurdur. Sinema tarihinde bilindik mekân kullanımından farklı mekân tasarımlarının bulunduğu (Örn: *Dogville*- Lars von Trier, 2003) deneysel filmler de pek tabii yer almaktadır. Fakat bu filmler bile bir atmosferde, bir alanda meydana gelmektedir. Mekânı belli sınırlar içerisine hapsedilmiş yer olarak düşünmediğimizde bu durum anlam kazanmaktadır. Sinema filmlerinde mekân o filmde olayın geçtiği zamanın gücünü de yanına alarak imgelem oluşumunu izleyenlerin zihninde tamamlamaktadır.

Bachelard’a göre (1996, pp. 231) korkunç bir dışarıdalık ve içerideliği tanımlayan mekânı sinema bağlamında ele aldığımızda “sinemasal olayın vuku bulduğu sahne” şeklinde belirtmemiz mümkün olmaktadır (Pösteki, 2019, pp. 75). Sinemada şüphesiz birden çok değişkenin varlığı söz konusudur. Ancak mekân bu birden çok değişkenin içerisinde kurgulandığı ve anlam kazandığı önemli bir bileşendir. Sinemada ses, ışık, kostüm, oyuncular vb. unsurların işlevlerini yerine getirebilmeleri için bir mekândan söz edilmesi gerekir (Yücel, 2019, pp. 162). Bu mekân diğer unsurlarla birleşecek ve filmin anlatı evreni tamamlanmış olacaktır.

Çalışmamızda mekân olarak dolaylı bir şekilde şehri ele alacağımız için bu noktada şehri nitelemek önem kazanmaktadır. “Şehir, somut ve sınırlı bir üretim alanı değil; yaşayan, canlı, değişken, karmaşık olanaklardan oluşan bir oeuvre¹ gibidir.” (Kurtar, 2013, pp. 200) Bu nedenle bilimsel çalışmalarda veya okumalarda şehir bir mekân olarak düşünülürken bu durum akılda bulundurulmalıdır. Çalışmamızda şehir yaşamının oluşturmuş olduğu mekânlardan biri olan sosyal konutların doğrudan birey hayatına dolaylı olarak şehir hayatına getirdiği olumsuz durumların sinemaya yansımaları ele alınmıştır.

¹ Fransızca dilinde bir sanatçının tüm eserleri, “külliyyat” anlamlarını taşımaktadır.

Sinema filmleri, içerisinde gerçek mekân ile kurgusal olan mekân birlikte barındırmaktadır. Böylece Foucault'un sosyal bilimlerde değerlendirildiği "heterotopya" kavramına ikili bir örnek oluşturmaktadır. Sinema hem gerçek mekân hem de aslında orada olmayan mekân ve tarihi içinde barındıran mekânları kayda alması, bunun yanında teknoloji kullanımı ile kayda alınan mekânın içine aslında orada bulunmayan bir mekânın yerleştirilmesi ile bu kavrama iyi bir örnektir (Foucault, 2014, pp. 298). İncelediğimiz *Rüya* filminin açılışında 'Kıtmir' adlı köpeğin köprüdeki yansıması, yine aynı filmde mimarın tasarladığı yapıları projeksiyon gösterisi ile şehre yansıtması bu kavramın sinemadaki bir örneğini teşkil etmektedir.

Sinema, yansıttığı imajlar aracılığı ile ilk olarak gerçekliğe dair algı evrenimizi etkilemekte ve başka hayatların, dünyaların var olabileceğini hatırlatmaktadır. Hayatın bir simülasyonu misyonunu yüklenmesiyle değişik zaman ve mekânları içeren görsel-işitsel deneyimlere eşlik etmemizi ve hafızamızda bu dünyalara ait yapay anıların yer almasını sağlamakta, son kertede kameranın kuvvetiyle normal hayatta deneyimleyemeyeceğimiz devrimlerin farkına varmamızı kolaylaştırmaktadır. Hayatı kavrayış biçimimiz, bu tür aşamalardan her seferinde bilinçli olarak etkilenme bile bu deneyim kazançları bilinçaltımızda kendisine yer bulmaktadır (Eroğlu, 2003, pp. 22).

Sinemada kullanılan imgeler gibi mekân da toplumsal, kültürel ve tarihsel bağlara sahiptir. Mekânın bu bağları bilinmeden sinemasal olarak temsil edilmesinde bazı sorunların ortaya çıkması muhtemeldir (Pösteki, 2019, pp. 75). Bir toplumda gerçekleştirilen mekânsal pratik o toplumun kendi mekânını yaratmaktadır. Bu durum mekânı, kendi içinde zıtlıkları ve aynılıkları barındıran bir etkileşim içinde sunmaktadır. Bir toplumu analize kalkıştığımızda mekânsal pratik o toplumun mekânları deşifre edilerek ortaya koyulabilmektedir (Lefebvre, 2014, pp. 67).

Gündelik hayatı, düşünsel sürecinin ana sorunu ve belki de kaynağı biçiminde konumlandırılan ve bu yol haritası ile şehrin ve şehirli olmanın ne demek olduğunu anlamaya çalışan bir kent filozofu olan Henri Lefebvre, gündelik hayatın anlamını sorgulama konusunda yaptığı çalışmalarla öne çıkmaktadır. Onun günlük yaşam analizi, bir eleştiri içermektedir ve gündelik hayatı eleştirmenin devrimsel özelliğine odaklanmıştır. Onun görüşüne göre, insan varlığını, yaşamı ve şehirli olma olgusunu birbirine iliştilenmiş hâle getiren kapitalizm, bundan böyle sadece ekonomiye özgü olmayan; bütünüyle günlük hayat değişkenlerine has bir hâl almıştır. Lefebvre'in gündelik hayat reçetesi öneren fikirleri tamamıyla bir şeye işaret eder: Günümüzde, umut edilen şey kapitalizmin yıkıcı etkilerini tamamen bertaraf etmekse, o zaman, en topyekûn dönüşüm için gözlerin dikilmesi gereken iki yer bulunmaktadır: Gündelik hayat ile modern kentte yaşayan insan. Burada, Lefebvre'nin eleştirelliği, gündelik yaşamı kapitalist sistemin meydana getirdiği zaman ile mekân ekseninde analiz etmesinde ortaya çıkmaktadır. Lefebvre'in düşüncesine göre, bireyin var olması, kent ile hayatın devamının yan yana meydana gelmesi, mekân ve zaman düşüncesiyle ilişkilidir (Kurtar, 2013, pp. 200).

Çalışmamızda Foucault'nun "Biyopolitika", "Büyük Kapatılma" ve "Heterotopya" kavramları açıklanarak film örneklerindeki izleri sürülecek, mekân olarak kentin nasıl bir işlev gördüğü ile şehre yönelik eleştirel yorumlar aktarılacaktır. Araştırmalar ışığında sosyal konutlara eleştirel bir bakış açısıyla yaklaşarak film örneklerinde nasıl kötücül sonuçlara yol açan yapılar olduğu anlaşılmalı ve anlatılmaya çalışılacaktır.

Biyopolitika ve Büyük Kapatılma Kavramları

Çalışmamız kapsamında sosyal konutları bir tecrit, tahakküm ve yönetimselliğin işlerlik kazandığı alanlar olarak tanımlamak için "biyopolitika"nın temel alınması gereken bir kavram olduğu düşünülmektedir. Bu kavram nüfusun yönetiminin planlaması ve bu nüfusun üretim sistemlerine dâhil edilmesi, verimliliğinin artırılması gibi süreçlere atf yapmaktadır.

İktidarın bir söylemsel sınır içerisinde kendini ortaya koyması, iktidarın maddi bir zorlayıcı güç biçiminde değil ama yönetsel bir hâl almasıdır. Bu kavramsal değişim politikayla ilgili bir problem meydana getirmektedir. Yönetim erkinin yönetselliği, politik güç ile baskı araçlarıyla sosyal alanı çevrelemesi değildir. Yönetsellik, baskı ile güç araçlarını direkt olarak açığa çıkarmayan, yönetim erkinin fiziksel gücünü arkaya atan; ancak dil seviyesinde bulunan bütün ilişkileri düzenleyen ve kategorilere ayıran, böylece insanları bu dile uygun olarak yeniden ifade eden yönetim sürecini açıklamaktadır. Bu açıdan yönetselliğin başta gelen aygıtı biyopolitika denilen kavramdır (Baştürk, 2013, pp. 246).

18. yy.'da biyo-iktidar kavramının yanına konumlanan ikinci kavram olan biyo-politika kavramı, türü veya bedeni -canlı varlığın çalışma sisteminin etkisi altında olan ve biyolojik değişkenlerin temelini oluşturan bedeni- çalışma alanının odağına almıştır: Nüfus artışı, doğum ve ölüm sayılarındaki değişim, sağlık durumu, ortalama yaşam süresi ve bunlara etki edebilecek tüm etkenler önemli hâle gelmiştir. Bu etkenlerin sorumluluğunun alınması birkaç müdahale ve düzenlemeye yönelik denetimler eliyle gerçekleşmektedir: Bu durum nüfusun biyo-politikası adını almaktadır. Bedenin disiplin altına alınması ve nüfusun düzenlenmesi, yaşam üstündeki iktidarın etrafında örgütlendiği iki kolunu meydana getirmektedir. Klasik çağda bu ikili yönetim mantalitesi², büyük teknolojinin rolünü alması, artık en büyük görevi ortadan kaldırmak değil de hayatı yavaş yavaş çevrelemek olan bir iktidarın özelliğidir (Foucault, 2007, pp. 102-103).

Lefebvre'e göre mekânı meydana getirenler aynı zamanda öznenin üretimini bunun yanında da denetimini sağlamaktadır (aktaran Yücel, 2019, pp. 167). Bu görüş dikkate alındığında Foucault'nun "Büyük Kapatılma" kavramına değinmenin önemli olduğu düşünülmektedir.

Eserlerinde Avrupa'nın yakın tarihi ile ilgili sosyal durumları konu edinen Foucault 17. yy'da Avrupa'da kayda değer bir durum oluştuğunu belirtmektedir. Bahsedilen durum Foucault'nun *Deliliğin Tarihi* isimli ilk önemli çalışmasında *Büyük Kapatılma* şeklinde isimlendirdiği vakadır. Paris'te 1656'da kurulan Hôpital general isimli kurumda birkaç aylık bir zaman süreci içinde Paris halkının önemli bir kısmı gözetim altına sokulmuştur. Fakat ona göre Hôpital general kurumunun işleyiş mantığında veya amacında hiçbir tıbbi düşünce yer almamaktadır. Aksine, bu yapı Fransa'da yapılaşmakta olan monarşi ile burjuva sisteminin başat aracı, belki de makamıdır. Buna ek olarak bu tarihlerde Avrupa'nın bütününde de bu şekilde gelişmeler olmuş, farklı uluslarda halkın kayda değer bir bölümü sıkı korunan resmi kurumlarda kapatılmıştır. Kapatılan kişiler deli, hasta, fakir, eşcinsel olan farklı tanımlamalara sahip bir grubu oluşturmaktaydılar. Bu grubu oluşturan bireylerin ortak özelliği hepsinin bedensel özrünün veya çalışmamak için bir nedenlerinin bulunması bu nedenle sabit iş ve ev sahibi olmayan yersiz yurtsuz kişiler olmalarıdır (Keskin, 2011, pp. 11).

"Mekânın temsilleri (tasarlanan mekân), temsilin mekânı (yaşanan mekân) ve mekânsal pratikler (anlamlandırılan mekân) arasındaki ilişki, mekânı hem üretilen hem tüketilen bir ürün yapmaktadır." (Pöstecki, 2019, pp. 75) Mekânlar vasıtasıyla iktidar oluşturma ve denetleme konusunda Foucault ile aynı fikirde olan Lefebvre bu noktada mekânların politik olduğundan söz etmektedir. Bu fikrin temelinde toplumda bulunan üretim ilişkilerinde mekânın hayati bir rol oynaması düşüncesini koymaktadır. Buradan yola çıkarak mekânın bilim temelli, pratik ve kültürün oluşturduğu bir ürün olduğunu belirten üç unsurlu bir kavramsal yapı önermektedir. Bu yapıda algılanan mekân, tasarlanan mekân ve yaşanan mekân ayrımları bulunmaktadır (Yücel, 2019, pp. 169).

İnsan, hayatı boyunca zevk alabilen, acı duyan ve en nihayetinde ölen bir canlıdır. Dolayısıyla yaşamını devam ettirmesi bazı kurallara bağlıdır. Bilgiyi, yiyeceği elde etmek,

² Anlayış anlamına gelen kelime (sozluk.gov.tr, Erişim tarihi: 04.09.2020).

çevrenin zararlı etkilerinden sakınabilmek için barınabilecek bir alana sahip olabilmek, insanın yaşamına devam edebilmesi için gerekli durumlardır. Dolayısıyla da bu tür ihtiyaçlar ve onların sağlanabilmesi koşulu, toplumda yaşayan insanları bazı itaat mekanizmaları içerisine dâhil olmaya mecbur bırakmaktadır. İnsan, toplum ve/veya iktidar ile uyumlu bir yaşam sürdüğü sürece çeşitli özgürlükleri de elde edebilmektedir. Aksi durumda akıl hastanesi ya da hapisane sistemlerinde tutularak 'öteki' hâlini alır ve dışlanır. Sonuç olarak toplum ile iktidara özgü zorunlulukların kural hâline getirilmesi insana normallikler ve anormallikler ekleyecektir (Koç, 2018, pp. 208-209).

Yukarıda bahsedilen durumlar bağlamında, bahsi geçen 'kapatılma' ile günümüzde insanların denetim için toplu konutlara yönlendirildiği düşüncesi birbirini tamamlamaktadır. Bu konutlar devlet iştirakleri eliyle dar gelirli vatandaşlar düşünülerek inşa edilmektedir. Bu durum da aslında onların kent merkezlerinden tecrit edilmesi ile alakalı olarak düşünülebilir. Bu çalışma ile örnek filmler üzerinden bu mekânların üretimindeki değişkenlerin neler olduğunun ve bu mekânların üretiminde rol alanlar ile bu mekânlarda yaşayan bireylerin sorunlarının ortaya konabilmesinde bir çerçeve sağlanması amaçlanmaktadır.

Heterotopya Kavramı

Michel Foucault neredeyse bütün kültürler ve uygarlıklarda gerçek, diğer bir deyişle fiili yerlerin bulunduğunu belirtmektedir. Bizzat o toplumun kurumsal bir hâl almasında rolü olan ayrıca fiziki olarak meydana gelmiş ütopya biçimleri hâlini andıran yerlerin var olduğunu ifade etmektedir. Ona göre gerçek alanlar -kültürün barındırdığı bütün öteki gerçek alanlar- bu alanlar içerisinde bir yandan temsilini bulmakta bir yandan da tartışılarak ters yüz edilmektedir. Bu alanlar fiziki biçimde bir yerlere konumlandırılabilir olabilseler de tüm mekânlardan ayrı düşünülebilecek yerlerdir. Foucault böyle yerleri, yansıtmış oldukları ve belirttikleri tüm mekânlardan kesin surette farklı bir temsilde bulduklarından dolayı ütopyaların karşısında konumlanacak biçimde heterotopya şeklinde adlandırmaktadır (Foucault, 2014, pp. 295).

Foucault *Özne ve İktidar* adlı eserinde *Heterotopya* kavramını 6 madde ile açıklamaya çalışmıştır. Bu açıklamaları örnekleme yoluna giderken "bizim mekânımız ne kadar düzensiz, ne kadar kötü yerleştirilmiş ve karmakarışık ise o kadar mükemmel, o kadar titiz, o kadar düzenli olan öteki bir mekân, öteki bir gerçek mekân yaratırlar." (Foucault, 2014, pp. 301) şeklinde bir ifade kullanmaktadır. Çalışma konumuz içerisinde yer alan sosyal konutlara bu çerçevede bakmak önem kazanmaktadır. Çünkü sosyal konutlar da yerleşim düzeni açısından diğer konut alanlarına göre oldukça tertiplidir. Alanlar kendi içerisinde ayrılmıştır. Bünyesinde barındırdığı park, bahçe, barınma, alışveriş alanları son derece düzenlidir. Kuralları son derece açıktır.

Foucault'da tanımını bulan kavramın tanımlanırken kullanıldığı 5. ilke konumuz açısından en değerli ilkedir. Bu ilke heterotopyanın hem izole edilmiş hem de içine dâhil olunabilir bir açıklık/kapalılık düzenini varsaydığını açıklamaktadır. Bu açıklama "Heterotopya"ya belli bir güç ya da şahsi izinlerle ulaşılabilir olma özelliği sağlamaktadır; herkesin ulaşabileceği bir kamusal alan olmadığını belirtmektedir (Çavdar, 2018, pp. 946). Sosyal konutlar da pek tabii ki açıklık-kapalılık düzenine uyan hem izole hem içine dâhil olunabilir bir mekân şeklinde düşünülebilmektedir. Bu konutların toplu olarak nitelenenlerinin birçoğunda giriş alanlarında bulunan güvenlikten sorumlu kişiler içeriye giriş ve çıkışlarda denetimi sağlarken sosyal konutlarda şifreli kapı girişleri tercih edilebilmektedir.

Mekân Olarak Kent

Lefebvre (2014, pp. 67) neo-kapitalizmin mekânsal pratiğinin ne olduğu ile ilgili gündelik gerçeklik ve kentsel gerçekliğin algılanan mekân içinde birbirilerine sıkı bir şekilde bağlı olduğu görüşünü aktarmaktadır. Ona göre sonuç olarak “modern” mekânsal pratik, bir toplu konutta ikamet eden insanın gündelik yaşamıyla tanımlanabilir.

Sanayi devrimi ile birlikte fabrikalar ve onların yan tesisleri sebebiyle şehirler kalabalık bir hâl almıştır. Ardından bürokrasi de ağırlaşmış, toplu bir işsizlik durumu başta olmak üzere çeşitli sorunlar ortaya çıkmıştır. Kentlere doğru büyük göçlerin fitili ateşlenmiştir. Nüfustaki artış, toplu konut veya sosyal konut adı verilen mekân düzenlemelerini zorunlu kılmıştır. Bu durum ekolojik dengeyi bozmuş, şehirleri sorun yumağına dönüştürmüştür (Göka, 2001, pp. 200). Bu sorun yumağına ek olarak Lefebvre (2014, pp. 322) 20.yy’da, yoksulların ikamet ettiği yerlerin ortadan kaybolmaya doğru bir eğilim gösterdiğini belirtmektedir. Zenginlerin ikamet alanlarının yoksulların oldukça küçük ve eski olan evleriyle zıtlık oluşturmalarına benzer bir şekilde, banliyö alanlarındaki müstakil mülkler de “toplularla” bir zıtlık oluşturmaktadır. “Asgari geçim” adı verilen deneyim de ek olarak buna hizmet etmektedir. Yeni ikamet alanları ile şehirler sosyalliğin en az olduğu eşik ile paralellik göstermektedir. Bu eşğin ötesinde ise yaşama tutunmak imkânsız bir hâl almaktadır. Bunun nedeni toplumsal yaşamın bütünüyle yok olmasıdır. Görünmez iç sınırlar, genel bir strateji vasıtasıyla tek bir iktidarın hüküm sürdüğü mekânı birbirinden ayırmaya başlamaktadır.

Özge Baydaş Sayılğan’ın 2010 yılında gerçekleşen *1. Ulusal İletişim Ortamlarında Çevre Etkileşimi Sempozyumu*’nda sunmuş olduğu bildirisinde geçen ifadeler de modern konut eleştirisini desteklemektedir:

Hausmann’ın Paris şehrinin labirentvari mahallelerinin sokaklarında konumlanan ünlü barikat savaşları gibi bir yöneten-yönetilen mücadelesinin, yönetilenlerin lehine dönmek üzere bir daha yaşanmaması adına düşlediği yeni bir şehir projesinin bugün İstanbul’da ve Türkiye’nin hemen her kentinde dayatmacı bir kent görünümü olarak “TOKİ” veya “Kıptaş” evleri ile örneğin “Sulukule” gibi veya “Başbüyük” gibi İstanbul mahalle dokularının kentsel dönüşüm adına ya yüksek ve simetrik apartmanlarla örülmesi ya da gittikçe merkezleşen kent alanlarına yakın düşen mahallerin boşaltılarak, sakinlerinin yine benzer yapıdaki sitelerin içine istiflenmesi bir tesadüf değildir (2010, pp. 1).

Yukarıdaki alıntıdan toplu konutların üretiminin bir tesadüf olarak değil planlı bir çalışma olarak gerçekleştirildiği sonucu çıkabilmektedir.

Şehirler bir kez düzenini kurduktan sonra içinde yer alan nüfus içerisinde kişileri uygun oldukları bölgelere yönlendirmektedir (Park, 1952, pp. 79). Bu açıdan baktığımızda çalışmamızda bahsettiğimiz sosyal konutların yönetimselliğin işlerlik kazandığı yerler olduğu fikri önem kazanmaktadır.

Dünyada barınma ve konut haklarıyla ilgili çeşitli gelişmeler yaşanırken ülkemizde de hızlı kentleşme sonucunda konut sorununun Cumhuriyetin ilanı ve İkinci Dünya Savaşı ertesinde belirlemeye başladığı ifade edilebilir. Cumhuriyetin ilanı ile beraber yeni başkent Ankara ile İkinci Dünya Savaşı’nın ardından faydalanılan Marshall yardımlarının etkisiyle de İstanbul başta olmak üzere sanayileşen diğer kentler; kentleşmeyle beraber konut sorunları ile karşı karşıya kalmışlardır (Akalin, 2016, pp. 108). Bu konut sorunlarıyla ilgili olarak ülkemizde TOKİ (Toplu Konut İdaresi Başkanlığı) devreye girmiş ve bu sorunların çözümü için sorumluluk almaya başlamıştır. Fakat zamanla dikey yapılaşmanın meydana getirdiği rant sağlama durumu imar alanı olarak uygun görülmeyen belirli alanların da imara açılarak çeşitli sorunların yaşanmasına neden olmuştur. Çalışmamız bağlamında ele aldığımız filmlerde bu tür

sorunlara örnek verilebilecek olaylar yansıtılmıştır. Kent hayatının bireyin yaşamına getirdiği çeşitli zihinsel zorluklardan da bahsetmek mümkündür. Kentte yaşayanlar birbirlerine karşı sürekli ihtiyatlı davranmak zorunda hissetmektedir. İnsanın çevresinde bulunan neredeyse tüm bireyleri tanıdığı ve yine bu bireylerle olumlu bir ilişki kurduğu kasaba yaşamında dışa vurulan hareket ve düşüncelere içsel tepkiler gösterilmektedir. Fakat insanların buna benzer bir durumu çok sayıda farklı insanla karşılaştığı şehirde yapacak olduğunu varsaydığımızda içsel olarak tümüyle atomize hâle geleceğini, düşünmesi bile zor olan ruhsal bir duruma ulaşacağını öngörmek mümkündür. Kimi zaman bu psikolojik olgu, kimi zaman da kent yaşamının gelip geçici değişkenlerine karşı bireylerin haklı olarak gösterdikleri güvensizlik, tedbirli bir tavır takınmayı mecburi hâle getirmektedir. Bu ihtiyatlılık sebebiyle uzun süredir tanıdığımız bireylere rastladığımızda bile onları tanıymıyormuş gibi davranabiliriz. Bizi kasabalı insanların bakışlarında soğuk ve kalpsiz bir şekilde resmeden de bu ihtiyatlılıktır (Simmel, 2009, pp. 322). Filmlerde kent hayatında yaşam süren bireylerin birbirilerine bakış ve davranışlarında bu ihtiyatlılık tavrı kolayca hissedilebilmektedir.

İncelediğimiz filmlerin anlatı yapısında ve karakterlerin film içerisindeki davranışlarında bu tedbir durumu açık bir şekilde kendini göstermektedir. Şehir, güçlülerin durumunu devam ettirebilmesi için kendine kurbanlar belirlemektedir. Şehrin bu özelliğini içselleştirmiş bireylerin, temkinlilik ilkesine uymaları ve bunu devam ettirmeleri çok normal bir durum hâlini almıştır (Değirmen, 2018, pp. 225). Çalışmamızda incelediğimiz sosyal konutları eleştirel gözle ele alan sinema filmlerinde de bu konutlarda yaşayan insanların kurban konumuna koyulduğu görülmektedir.

Bu başlık altında belirtilen sorunların yaşandığı şehirlerden biri İstanbul'dur. Türk sinemasının başlangıç dönemlerinde bir mekân olarak İstanbul'un sunumu, dış mekâna ilk kez çıkabilen kameranın teknik olanakları sebebiyle kısıtlı olarak kalmıştır. 1960'lı yıllarda kendi anlatı yapısını oluşturmayı başaran Türk Sineması, şehri 'güzel İstanbul' imajı ile yansıtırken bir taraftan da göç almaya başlayan şehrin sosyal yapısındaki dönüşüme şahitlik etmektedir. Şehrin modernleşmekten ziyade taşralaşması ve şehir kültürünü meydana getirememesi Türk Sineması için önemli bir konu olmuştur. 1990'lı yıllardan başlayarak Türk Sineması'nda İstanbul'un şehir olarak varlığı önemini yitirirken, gittikçe kalabalıklaşan şehirlerdeki bireylerin yalnızlığı, yersiz-yurtsuzluk, yoksul alanlardaki hayatlar ve etnik kimliklerin temsili ele alınan konular arasında yerini almaya başlamıştır (Torun, 2017, pp. 148). İnceleme konusu yaptığımız filmlerde bireyin yalnızlığı, yersiz yurtsuzlaşması, İstanbul'un silüeti ve mimari açıdan gelmiş olduğu durum sunulmuştur.

Ayrıca bu başlık altında 1958-1969 yıllarındaki yazılarında politika, medya tarihi, sanat, mimari gibi alanlara eleştirel olarak saldıran Sitüasyonistlere³ değinmenin gerekli olduğu düşünülmektedir. Sitüasyonistler yaşam sanatının dekoru olarak kentsel çevreyi görmekteydi. İktidarın güç araçlarının bir destekçisi olarak gördükleri binaları, meydanları, iç ve dış tüm mekânları oyunsal bir alana dönüştürmeyi düşünmekteydiler (Sayılğan, 2010, pp. 1). Bu nedenle böyle bir başlık altında onlara da değinmenin önemi ortadadır.

Eleştirel Kent Yaklaşımları

İlk sosyologlar şehirlere ve kent hayatına büyük bir ilgi duymuştur. Hatta klasik sosyologlardan Max Weber'in ölümünden sonra yayınlanan, çağdaş kapitalizm ile ortaçağın Batı şehirleri arasında ilişki kurulabilecek durumların izini sürdüğü Şehir (*The City*) adlı bir kitabı bulunmaktadır. Diğer sosyologlar ise, bundan ziyade şehrin gelişmesinin fiziki ve sosyal çevreye verdiği zararı konu edinmişlerdir. Georg Simmel ve Ferdinand Tönnies'in eserleri kent

³ Sitüasyonist Enternasyonel, 20. yüzyılın ortalarında kurulan ve 1968 Fransa öğrenci ayaklanmalarında adını tüm dünyaya duyuran, gündelik hayatta estetik ve politik bir devrimi amaçlayan, 1956-1972 yılları arasında faaliyet göstermiş, Kıta Avrupası orijinli enternasyonel bir muhalif örgüttür (etilen.net, Erişim tarihi: 04.09.2020).

sosyolojisi için ilk önemli katkılar olarak bilinmektedir. Bu düşünürler kendilerinin ardından gelen kent sosyologlarını etkilemişlerdir. Örnek vermek gerekirse, Chicago Okulu'nun önemli bir üyesi Robert Park, 20. yüzyılın başında Almanya'da Georg Simmel'in yardımları altında çalışmıştır (Giddens, 2012, pp. 945).

Eleştirel şehircilik düşüncesi kente karşıyken, eleştirel olmayan şehircilik düşüncesi de yalnızca ölçülebilen ve sayısal verileri belirlenebilen unsurları destekleyecek şekilde tasarlanmıştır. Eleştirel olmayan şehircilik düşüncesi, çalışma alanı olarak somut/katı, haritalanabilen, modellenen aynı zamanda üzerinde mekân çalışması gerçekleştirilebilen şehri temel alır. Böylece, temelde dört boyutu olan bir nesne, kendi varlığında rol oynayan süreçlere, toplumsal ilişkilere hissiz, düz bir yüzeye, dokusu bulunmayan bir düzleme indirgenmiştir. 1960'lı yılların sonlarına doğru Marksizm yeniden ortaya çıkınca Avrupa ve ABD'de durumlar değişik bir hâl almıştır. Buralarda sosyoloji, coğrafya ve şehir plancılığı gibi bazı alanlar dikkat çekici bir biçimde radikal ve entelektüel hâle gelmişlerdir. O ana kadar pozitivizmin varlığıyla devam eden konular daha önce çekmediği ilgiyi çekmiş ve toplumsal bir vücut kazanmaya başlamıştır (Merrifield, 2012, pp. 23). Eleştirel kent düşünceleri, mimarinin bir şekilde "eleştirel" olmasının zorunlu olmadığını, ancak onun sosyal ve ideolojik antagonizmaları ortaya koymaması ve bunlarla iletişime geçmemesinin de mümkün olmadığını tezinden hareket etmektedir. Bu görüşe göre mimari katıksız bir hâle gelmeye, yalnızca estetik veya işlevsel olmaya uğraştıkça, var olan antagonizmaları daha çok üretecektir (Zizek, 2011, pp. 105).

Kentler aslında nüfus ile bina birlikteliğinden çok daha derin bir anlam taşımaktadır. Kentin yıllara hatta yüzyıllara uzanan bir tarihi bulunmaktadır. İçinde yaşayan insanları etkileyen, onlara kentli olma duygusunu yaşatan bir kültüre, kimliğe ve ruha sahiptir (Göka, 2001, pp. 135). Şehir, farklı biçimlerde -tasvir edilecek olursa- cehennem, Sodom ve Gomora'nın yanında Mammon'un alanı olarak, tüm varlığın çirkin, yabani olduğu ve her şeyin eksildiği bir yer şeklinde betimlenebilir. Bu nedenle Marksist düşünürler göre şehir sorununun çözülmesi, ona haddinin bildirilmesi ve onun burjuvalardan arındırılması gerekmektedir. Onların görüşlerine göre şehir mekânı Marksizm'in özünü zehirlemekte, militan Marksist mücadelenin "halesini" perdelemektedir (Merrifield, 2012, pp. 16-17).

Kentleşme ve onun getirisi olan konut biçimleri ile aileler erozyona uğramaktadır. Yoksul halk şehirlere yoğun biçimde göç etmiş, sosyal açıdan çözülme süreci içinde bulunan bölgelerde suç oranı yükselmiştir. Açıklanan resmi rakamların haricinde görülmeyen geniş bir suç oranı bulunmaktadır. Bu oranın büyük bir bölümünü de ekonomik suçlar oluşturmaktadır. Çek sahtecilikleri, kumar, uyuşturucu ticareti vb. bu suçlardan bazılarıdır (Dönmezer, 1986, pp. 59). Hem örneklem olarak seçilen filmlerimizde hem de dünyada sosyal konutlar hakkında çekilen ve sonuç bölümünde yer verilecek filmlerde bu suçların örnekleri görülebilmektedir.

Merrifield (2000, pp. 173) şehre, düzenli olanın yanında düzensiz olanı da barındıran ve üretildiği kadar kendi kendine biçim almakta olanı da muhafaza eden mekânlar şeklinde ortaya çıkma fırsatı tanınması gerektiğini belirtmektedir

Chicago Okulunun Kent Görüşü

Kentin tam manasıyla bir analiz konusu biçiminde ele alınması Chicago Okulu'nun temsilcilerinin çalışmalarıyla mümkün olmuştur. 1900'lü yıllarla beraber kent artık özgün bir şekilde araştırılabilen bir analiz nesnesi hâline gelmiştir. Chicago Okulu temsilcilerinin görüşleri ekolojik kent kuramları olarak anılmaktadır. Bu durumda Darwin'in düşüncelerinden etkilenmeleri ve kenti bir organizma biçiminde ele almaları etkili olmuştur. Araştırmacılar Park, Burgess, Mckenzie ve Wirth ile anılan bu ekolojik kent kuramlarının ortaya çıkmasında

en büyük katkılardan biri, Chicago kentinin araştırma laboratuvarı özelliğinde olmasıdır. Amerikan kentlerinin incelenmesi üzerinden geliştirilen bu kuramlarda ilk kez bütünleşme, gettolaşma gibi kavramlar kullanılmıştır (Turut & Özgür, 2018, p. 3). Chicago Okulu çatısı altında yer alan kuramcılar şehre kanser benzetmesi yapmışlardır. Kenti, aileler gibi doğal kurumları kendine has gerilimleriyle darmadağın eden bir mekân olarak betimlemişlerdir. Buna ek olarak şehri toplumu ortadan kaldıran, yabancılaşmaya katkı sağlayan, sapkınlığı, suç işlemeyi ve işlevsiz davranışları destekleyen bir yer şeklinde düşünmüşlerdir. Onlara göre şehirde toplumsal hayat gelişmemektedir, buna zıt olarak çözülmektedir. İnsanlar bir kere şehri meydana getirdiğinde orada yaşamaya mahkûm gibi düşünmeye başlamaktadır (Merrifield, 2012, pp. 22). Chicago okulu temsilcileri kenti ekolojik bir varlık olarak görmelerinden ve doğal bir süreçte ortaya çıktığı görüşlerinden dolayı eleştirilere maruz kalmışlardır. Böyle bir eleştiriye maruz kalması nedeniyle eleştirel kent görüşleri söz konusu olduğunda bu okulun fikirleri de önem kazanmaktadır.

Henri Lefebvre'in Kent Görüşü

Lefebvre (2014, pp. 90) mekânın üretiminin gözlemlenebilecek ve analiz edilebilecek şekilde dünya pazarından gelen baskılara ve kapitalist üretim ilişkilerinin yeniden üretilmesine eşlik ettiğini belirtmektedir. Şehir (Devlet) belirli bir merkez belirleyerek, kendisini ayrıcalıklı bir yer hâline getirir ve etrafını da kendisine has bir hat ile çevirir. Daha önce bulunulan geniş mekân bundan böyle tanrısal bir düzen ile yaşamaya devam eder (2014, pp. 246).

Senem Kurtar (2013, pp. 202) *Bir Şehir Filozofu Olarak Henri Lefebvre ve Gündelik Yaşam Sanatı* adlı çalışmasında şehirlerin kaderinin aynı zamanda o şehrin üzerinde yaşam süren her şeyin de kaderi olduğunu söylemektedir. Bu ikilinin birbiri ile sürekli, yenileyici ve kaçınılmaz bir bağ ile bağlı olduğunu aktarmaktadır.

Lefebvre'e göre mekân ideoloji ve siyasetten ayrı düşünülemez bir varlıktır. Her zaman politik ve stratejik bir önem taşımıştır. Kapitalist sistem içerisinde de taşıdığı bu önem nedeniyle değer kazanmıştır. Bu değer kazanma süreci boyunca kapitalizm bir mekâna yerleşmekte ve kendisini sürekli yeniden üreterek varlığını sürdürmeye çalışmaktadır. Sermayenin mekâna farklı bir anlam yüklemesiyle "sermaye mekânı" oluşmakta ve kapitalist üretim biçimiyle mekân sürekli yeniden üretilen bir metaya dönüşmektedir (Güllüpnar, 2013, pp. 70). Böylece ortaya çıkan kentler de sermayenin meta üretimine ve maksimum kâr isteğine yönelik olarak bir düzen kazanmaktadır.

Manuel Castells'in Kent Görüşü

Manuel Castells kent ile ilgili çalışmalarında Marksist şehir sosyolojisinin gelişimini temel almıştır. Kentin ortaya çıkma süreci ile ilgili olarak belirttiği görüşlerinde kentleşme sürecinin yapay olarak meydana geldiğini ve bunun sonucunda kentin inşa edildiğini ileri sürmektedir. Bu durum da belirtmektedir ki kentsel mekân sermayenin çıkarlarına katkı sağlayan devlet ile sürecin yaratmış olduğu sosyal çelişkilere tepki gösteren toplumun meydana getirdiği bir üründür. Kenti çözümlenmek adına onun değişim sürecinde meydana gelen değişkenlerini anlamak gerekmektedir. Bir kent mimarisi o kentte yaşayan sosyal grupların arasında bulunan ilişkileri yansıtmaktadır. Örnek vermek gerekirse yüksek binaların güç ile parayı sembolize ettiği söylenebilir (Güllüpnar, 2013, pp. 74). Bugün kentlerde var olan yüksek katlı dikey yapılaşmayı sıkça görebilmek mümkündür. Bunların yanında özellikle ülkemizde tek katlı yapıların da varlığı devam etmektedir. Ülkeye özgü sosyo-ekonomik yapı içerisinde bu yapılarda hayat süren bireylerin hangi ekonomik gruba dâhil olduğunu anlamak güç değildir.

Castells kent sosyolojisinde yer alan, kentin kendi kararlarını alan özerk bir varlık olduğu görüşünün hatalı olduğunu vurgulamakta ve kentin, içinde yer aldığı toplumdaki etkilendiği ve toplum eliyle şekillendiği görüşünü savunmaktadır (McKeown, 1980, pp. 258). Ayrıca kentin, emek gücünün üretimini devam ettirmesi adına tüketim için gerekli olan ihtiyaçları meydana getiren birim olduğunu ileri sürmektedir. Kentte var olan sorunlar tüketim süreçleri ile emeğin yeniden üretimi arasındaki ilişkilerden meydana gelmektedir. Devlet tüketim için gereken ihtiyaç arzını sunmaktadır ve devletin bu işlevi emek gücünün gündelik yaşamını devam ettirebilmesi adına gereken ihtiyaçları gidermektedir. Bu durum kentleri emeğin yeniden üretildiği mekânlara dönüştürür (Castells, 1977, pp. 461). Emeğin yeniden üretiminin gerçekleştiği mekânlar bu üretimin verimli hâle getirilmesi için 'kent düzenlemesi' adı altında programlanmıştır. Kent düzenlemesinin verili değil yapay olduğu düşünüldüğünde yönetimi elinde bulunduranlar tarafından ideolojik düşüncelerle gerçekleştirildiği öne sürülebilir.

Kentin ihtiyaç duyulan ürünleri üretememesinden doğan çelişkiler devletlerin müdahalesiyle çözülmeye çalışılmıştır. Kentin yaşadığı çelişkiler, gündelik yaşamın koşulları ve devlet politikaları sınıf farklılıklarını açığa çıkararak kentsel çatışmaları siyasal ve küresel hâle getirmektedir (Castells, 2014, pp. 170).

David Harvey'in Kent Görüşü

Bahsettiğimiz diğer kent teorisyenleri gibi Harvey de kenti ekonomi politik bir eleştirel yaklaşımla ele almıştır. Sermayenin kentte vücut bulması, kapitalizmin ortaya çıkardığı çelişkiler ve eşitsizlikler hakkında çalışmıştır. Ona göre sermaye, kârı ençoklaştırmak adına yeni üretim biçimleri aramaktadır. Bu üretim biçimlerinden bir tanesi de yapıli çevrenin üretimidir. Harvey bu üretim biçimini şöyle açıklamaktadır: Üretim ile tüketimin yoğun olduğu bir durumda birikim nedeniyle oluşan sermaye kendini ortaya çıkan krizlerden kurtarmak adına bir çıkış yolu arar. Bu çıkış yolunu daha az gelişmiş alanları hedef alma düşüncesinde bulur. Böylece kapitalizm yerleştiği yeni alanlarda sermayeyi sabit hâle getirerek yapıli çevreyi üretmektedir. Harvey'e göre tarihsel olarak modern kentler bu şekilde büyümüştür (Şengül, 2000, pp. 30). Yüksek kâr amaçlarıyla ülkemizde de başlatılan ve devam eden inşaat çılgınlığı ile dikey yapılaşma bu görüş temel alınarak anlaşılabilir.

Kentler, artık ürünün sosyal ve coğrafi biçimde bir araya getirilmesiyle oluşmaktadır. Bu artık ürün bir yerden ya da bazı bireyler üzerinden elde edilmektedir. Bu varlığın kullanılması ve tüketilmesi ile ilgili kararlar bir azınlık tarafından alınmaktadır. Bu nedenle kent söz konusu olduğunda sınıf ayrımları da doğrudan orada belirmektedir. Kenti sermaye sınıfının kâr elde edebileceği hâle getirmek için yapılması gereken uygulamalardan birini Harvey 'yaratıcı yıkım' kavramıyla açıklamaktadır. Bu kavram yeniden yaratmak adına var olanı yıkmayı ifade etmektedir (Harvey, 2013, pp. 45).

Yukarıda bahsedilen eleştirel kent yaklaşımlarına ek olarak Bolşevikler de kente karşıt görüşler ileri sürmüştür. Onların ayaklanmaları kendine kenti temel almaktadır. Sosyalizm fikirlerinde şehirleri devasa fabrikalara, kusursuz üretim araçları ile beş yıllık kalkınma planlarına kaynak olan mekânlara dönüştürmek düşüncesi yer almaktaydı. Şehrin radikalizmi yozlaştırdığı ve Marksist düşüncüyü savunanları yumuşatarak onları tüketicilere dönüştürüp aynı zamanda burjuvalaştırdığı bazı düşünürler tarafından da ifade edilmiştir (Merrifield, 2012, pp. 17-18).

Yöntem

Çalışmanın Sorunsalı

Sosyal konutların aslında bir tecrit ve tahakküm altında tutma yöntemi olarak kullanıldığı düşünülebilmektedir. Ayrıca bu alanlara yönetimselliğin işlerlik kazandığı bir

mekân olarak bakılabilmektedir. Bu mekânlar toplumsal, siyasi ve kültürel pratikler tarafından üretilmektedir. Bu görüşler ışığında sinema alanında bir bilimsel çalışmanın kendine yer bulamamış olması çalışmanın sorunsalını oluşturmaktadır.

Çalışmanın Amacı

Lefebvre'in algılanan, tasarlanan ve yaşanan mekânlar ayrımından hareketle Foucault'nun "Büyük kapatılma" ve "Heterotopya" kavramlarının *Rüya* ve *C Blok* filmlerindeki izini sürmektir. Bunun yanında şehir hayatının meydana getirdiği sosyal konutların, ilk olarak bireyin yaşamına ve daha sonra toplum yaşamına getirmiş olduğu olumsuzlukların sinemaya yansımalarının analiz edilmesi amaçlanmıştır. Ayrıca sosyal konutların aslında bir tecrit ve tahakküm altında tutma yöntemi olarak kullanıldığı ve bu mekânların toplumsal, siyasi ve kültürel pratikler tarafından üretildiği görüşünün ortaya konması ve bu düşüncenin film örnekleriyle desteklenmesi amaçlanmaktadır.

Filmsel anlatı içerisinde bulunan kültürel temalar, problemler ve bu problemlerin çözümü, sosyal değerleri somutlaştırmak ve meşru hâle getirmek üzere üretilen kültürel simgeler, sinema izleyicisine gerçek hayatında da yol gösterebilecek düşünceler, tutum ile davranış şekilleri kazandırabilmektedir (Özden, 2004, pp. 160). Çalışmamızın bir başka amacı ise örneklem olarak seçilen iki film üzerinden, sosyal konutlara getirilen eleştirel bakışı incelemektir.

Çalışmanın Yöntemi

Örneklem olarak seçilen filmlere sosyolojik ve ideolojik yaklaşımlarla eleştirel bir film analiz yöntemi uygulanarak sonuca ulaşılmaya çalışılacaktır. Filmlerin sosyal bilimlere yaslanan bir pencereden sosyolojik ölçütler temel alınarak değerlendirilmesini amaçlayan sosyolojik yaklaşımda, filmler toplumsal bir sanat ve kültür eseri olarak ele alınıp eleştirilmektedir. Bu eleştirel yaklaşım sinema filmlerini, üreticilerinin öznel ifade koşulları veya estetik bakış açısı ile incelemek yerine, filmin ortaya çıktığı dönemin veya içeriğinin ele aldığı zamanın sosyal durumlarının incelenmesini önermektedir. Bu durumda bir sinema filminin hangi türe veya tarihsel döneme ait olduğu farketmeksizin, o film sosyolojik verileri ortaya koyan bir kaynak şeklinde ele alınmaktadır (Özden, 2004, pp. 153-154).

Sosyolojik yöntemin belirmesine imkân tanıyan nedenler -sosyal ilişkilerin iktisat temelli diğer değişkenlerle olan ilişkisinin çözümlenmesi ve sinema filmlerindeki ideolojik göndermeler- aynı zamanda farklı disiplinler alanlardan alınabilecek kuramsal desteklerin de gerekliliğini göstermektedir. Sosyolojik yöntemin diğer çalışma alanlarından yararlanma gerekliliğinin temelinde betimleyici niteliği öne çıkan bir eleştirel yaklaşım olması yatmaktadır (Özden, 2004, pp. 157).

Sosyolojik eleştiri daha çok betimleyicidir; sanatsal ürünler hakkında bir değer yargısı ortaya koymamaktadır, var olan durumu tespit etmeye çalışmaktadır. Kimi zaman normatif olmakta ve değer yargıları içermektedir. Buna en iyi örnek birçok açıdan sosyolojik eleştiri ile birleşen, neredeyse bazen birbirinden ayrılması güç olan Marksist eleştiridir (Moran, 1991, pp. 77).

Eleştirel yaklaşımlar kesin sınırlara sahip değildir ve farklı eleştirel yöntemler sinema filmlerinin çözümlenmesinde kullanılabilir. Benzer biçimde sosyolojik eleştiri yaklaşımını uygulayan bir sinema filmi eleştirmeni, filmde yer alan sosyolojik veriler hakkında bir çözümlemede bulunmak adına ideolojik eleştiriye kullanabilmektedir. Çünkü modern toplum içerisinde sınıf veya cinsiyete dayalı toplumsal ilişkiler, egemenlik ilişkileri içinde bulunan iktidar yapıları tarafından belirlenmektedir (Özden, 2004, pp. 158).

Marksist yaklaşıma göre, hâkimiyet süren ideolojinin varlığını devam ettirmesine yardım etme işlevini üstlenen yanlış bilinç kavramı, kapitalizm içerisinde yaşam süren toplumlarda insanların çoğunluğunun neden kendilerini geri plana atan bir sisteme ses çıkarmadıklarını açıklamaktadır (Özden, 2004, pp. 170). Bu çalışmada eleştirel açıdan ele alınan sosyal konut olgusunun, toplum içerisinde olumlu olarak değerlendirilen bir barınma biçimi olduğu düşünülmektedir. Fakat belki de bahsedilen yanlış bilinç sebebiyle bireyler kendilerini bu sosyal konutlara zorunlu bırakan sistem hakkında düşünmemekte ve bu barınma sistemine eleştirel yaklaşmamaktadır.

Çalışmamızda kullanacağımız diğer bir film eleştiri yöntemi olan ideolojik film eleştirisi, amaç olarak tüm sınıfların düşünce ile hayat biçimlerinde derin bir şekilde benimsemiş oldukları ve egemen ideolojinin hayatını devam ettirmesini sağlayan kültürel, filmsel eylem ve söylemlerin ortaya çıkarılmasına imkân tanımayı ve özgürleşme yolları önermeyi belirlemiştir (Özden, 2004, pp. 171).

Çalışmanın Örnekleme

Rüya filmi mekânın üretiminde rol alan kişilerin gözünden bir değerlendirme yapmak için, *C Blok* filmi ise sosyal konut veya dikey yapılaşma içerisinde hayat süren kişilerin yaşam biçimlerinden bir bakışı sağlamak adına seçilmiştir. *Rüya* filminde mekân üretilir. *C Blok* filminde ise üretilen bu mekânın insanların yaşamında meydana getirdiği değişiklikler ve insanların sosyal durumlarına göre yerleştirildiği konumlar konu edilir. Örnekleme yöntemi olarak amaçlı örnekleme yöntemi tercih edilmiştir. Bu örnekleme yönteminden ise kolay ulaşılabilir durum örneklemesine başvurulmuştur.

“Bu örnekleme yöntemi araştırmaya hız ve pratiklik kazandırır. Çünkü bu yöntemde araştırmacı, yakın olan ve erişilmesi kolay olan bir durumu seçer. Kolay ulaşılabilir durum örnekleme, çoğu zaman araştırmacının diğer örnekleme yöntemlerini kullanma olanağının bulunmadığı durumlarda kullanılır.” (Yıldırım & Hasan, 2016, p. 123)

Örnek Filmlerin Analizi

Tablo 1: *C Blok* Filminin Analizi

Filmin Teması	Olay Örgüsü	Gerçek Mekân Örnekleri	Kurgulanmış Mekân/Heterotopik Mekân Örnekleri	Zaman Türü
ikili ilişkilerdeki yozlaşma, aldatma, yalnızlık, sıkışmışlık, dışlanmışlık	karakterlerin tanışması, aldatma, ayrılma, olay yerine geri dönüş, yıkılan bir hayatın son hâlini kontrol etme	sosyal konut (c blok), akıl hastanesi, deniz kenarları	film tamamıyla var olan mekânda geçmektedir.	heterokronik ⁴ , karakterin arkadaşına başından geçenleri anlatması

⁴ Var olduğu normal zamanı dışında gelişen, değişik zamanlarda meydana gelen anlamında kullanılan bir kavramdır.

C Blok filminde bulunduğu konum itibarıyla üst sınıfa ait bir kadın olan Tülay'ın hayatını sorgulayışı ve kendini bulma arayışı anlatılır. Evliliğinde sorunlar bulunan Tülay, kapıcının oğlu Halet ile evinin hizmetçisi Aslı'nın ilişkilerine tanık olmuştur. Onların ilişkilerinde görmüş olduğu tutku, Tülay'ı kendi içinde sorgulamalar yapmaya sevk edecektir. Bu sorgulama süresince evliliği daha kötü bir hâl almakta ve Tülay, mutluluk arayışı içinde hazlarının sınırlarını zorlamaktadır. Tülay'ın bireysel problemleri aktarılırken, farklı sınıfta yer alan insanların yaşamları ve konumları nedeniyle düştükleri durum da sorgulama konusu yapılmaktadır.

C Blok, Zeki Demirkubuz tarafından çekilen ilk filmidir. Bu filmde evlilik olgusu ve kadın ile erkeğin birbiri ile ilişkileri sorgulama konusu yapılırken, kent hayatının simge unsurlarından biri olan bloklarda var olan kalabalık içindeki yalnızlıklara ve iletişim bozukluklarına dikkat çekilmektedir (Karabağ, 2019, pp. 1436).

Aslında Tülay karakterinin evlenerek bir toplu konuta yerleşmesinin ve hayatındaki sıkışmışlığın, yalnızlığın hikâyesidir *C Blok*. Şehir hayatının gelişimi ile beraber ortaya çıkan yerleşim alanlarından olan blokların insanların hayatında meydana getirdiği olumsuzluklar gözler önüne serilmiştir. Bu blokları Foucault'nun bahsettiği 'büyük kapatılma' kavramına gönüllü bir kapatılma örneği olarak vermek mümkündür. Yine filmin sonunda Halet'in akıl hastanesine düşmesi bir kapatılma örneği olarak tanımlanabilir.

Filmde mekânsal tekinsizlik bloklar içerisinde bir dairede sıkışmış yaşam üzerinden okunabilmektedir. Filmdeki apartman dairesi başkarakter için kendisini güven içerisinde hissettiği bir barınma alanından çok mutsuzluk ve huzursuzluk barındırmaktadır. Tülay karakteri var olma içgüdüğü ile *C Blok*'tan uzaklaşmakta ve evine yabancılaşmaktadır (Sarıberberoğlu, 2019, pp. 32).

Görsel 1: Tülay'ın Halet'i akıl hastanesindeki ziyareti (Demirkubuz, *C Blok*, 1994)

Halet karakterinin arabasını bir mekân olarak görmek mümkündür. Halet'i birçok kez arabanın içinde görürüz. Utancını, yalnızlığını paylaşmak için arabaya sığınmaktadır.

Görsel 2: Halet'in Tülay ile birlikte olmasından sonra arabaya sığındığı sahne (Demirkubuz, C Blok , 1994)

Modernizmin eleştiriyeye açık bir kapı bıraktığı alan mimaridir. İnşa edilen sosyal konutlarda yaşayacak insanların buradaki hayat sürme pratiklerini önemsemeden dikilen bu beton yığınları modernizmin kötü yanlarından biri olarak okunmaktadır. Çalışma bağlamında bu konutların aynı zamanda bir tecrit mekânı olarak düşünülmesi de önerilmektedir. Aynı zamanda yapıların büyüklüğü belki de sistemin, iktidarın bir güç gösterisidir. Kaçınılmaz, yenilemez büyüklüğünü simgelemektedir. Film de bu anlatıyı C Blok'u başrol yaparak vermektedir.

Görsel 3: Filmdeki bloklardan bir kare (Demirkubuz, C Blok, 1994)

Toplu konutların ve şehir yaşamının bireyler üzerindeki yozlaştırıcı etkilerini Tülay karakterinin eşini kapıcının oğlu ile aldatması, bir çetenin Tülay'a saldırmaması, Tülay'ın eşinin temizlikçi kız ile birlikte olması, bir saldırganın Halet'i bıçakla yaralayıp kaçması durumlarından çıkarabiliriz.

Tablo 2: Rûya Filminin Analizi

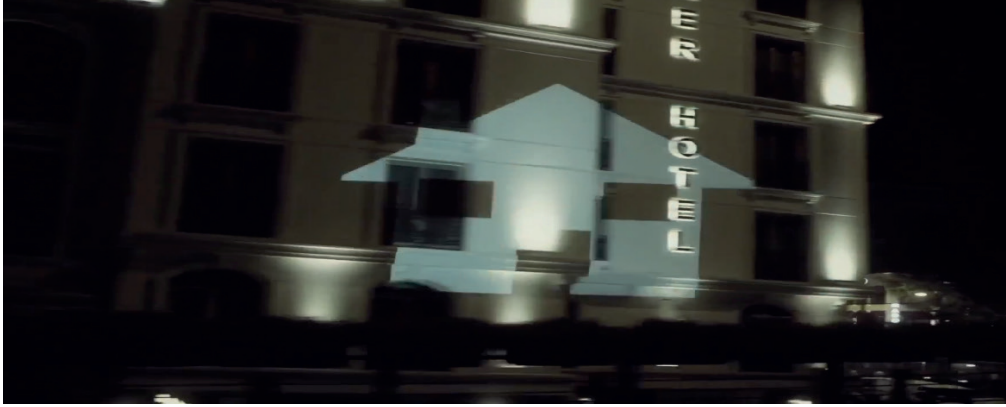
Filmin Teması	Olay Örgüsü	Gerçek Mekân Örnekleri	Kurgulanmış Mekân/ Heterotopik Mekân Örnekleri	Zaman Türü
pişmanlık, kıskançlık, ihamet, rant	bir yapının yıkılması, sine'nin hayal kırıklığı yaşaması, telafi için cami yapmak istemesi, kendini sorumlu tutup terapi görmesi itirafta bulunup hapse kapatılması	şirket, toplu konut, Sine'nin evi, hapishane	sine'nin inşa ettiğini hayal ettiği cami, şehre yansıtılan görüntüler	nesnel sinem karakteri bazında öznel, heterokronik

Sine, farklı yapılar tasarlamak isteyen bir mimardır. Ancak toplumsal sistem onu gerektiğinde kâr için hiçbir kural tanımayan amcasının şirketinde çalışmaya zorlamıştır. Bu şirket tarafından yapılan evlerde yaşayanlardan biri aynı zamanda Sine'nin arkadaşı, ondan bilindik cami yapısından farklı olan bir cami tasarlamasını istemiştir. Sine camiyi tasarlamaya karar vermiştir. Minaresi bulunmayan, mağarayı andıran, bir cami tasarlar. Başlangıçta direniş ile karşılaşsa da bu caminin tasarımını bölgedeki cemaate kabul ettirir. Ancak caminin yapımı bürokratik engellere takılır. Ardından yapımı Sine'nin amcasına ait olan şirket tarafından gerçekleştirilen konutlar sel sonucunda yıkılınca olaylar farklı bir boyuta ulaşmıştır. Bu durumun ardından Sine kendini sorgulamaya başlar, kendi iç dünyasına çekilir. Her gün farklı bir bedende karşımıza çıkar. Sonunda hayallerine ulaşmasının zorluğunu anlayan mimar İstanbul'da bulunan yapıların üstüne tek katlı evlerin üç boyutlu görüntülerini yansıtarak avunmaktadır. Filmde dikey yapılaşma ve TOKİ eleştirisi yer alırken, "Yedi Uyuyanlar Menkıbesi", değişime ayak uydurma gibi kimi konulara da değinilmektedir. Filmografisinde doğa konusuna önem veren yönetmen, insanın doğanın dengesini bozduğunda zararlı çıkacağı vurgusunu bu filmde de devam ettirmiştir.

Yukarıda da bahsedildiği gibi film dikey yapılaşma ve inşaat çılgınlığına yönelik eleştiriler içermektedir. Bir mimar olan Sine karakterinin tasarlamış olduğu toplu konutlar dere yatağına yapıldığı için su baskınlarıyla çöker. Sine bu durum için suçluluk hisseder ve durumu kabullenemez. Burada aslında suçun sadece işini yapan Sine'de olmadığı, asıl suçlunun yozlaşmış sistemin içinde yer alan ranta dayalı iş görme biçiminin olduğu yansıtılmaktadır. Filmin sonunda Sine çalıştığı inşaat şirketini şikâyet ederek itirafta bulunur ve tutuklanarak hapse atılır.

Yeni sistemin yeni bedeni bu beton yapılar olarak yansıtılmıştır. Filmde yer alan, toplu konutlarda yaşayanların sosyo-ekonomik durumları düşünüldüğünde ve onların yaşadığı koşullara dikkat edilmeden inşaat yapımına izin verilmesi göz önüne alındığında çalışmanın akışında belirttiğimiz toplu konutların bir kapatılma ve tecrit alanı olduğu görüşü anlam kazanmaktadır. Bürokratik sistemlerdeki sorunlara da bir eleştiri getirilmektedir. Toplu konutların yapılacağı yerlerin incelemeye tabii tutulmaması ve ÇED raporlarının usulsüz şekilde hazırlanması, bir felaket meydana geldiğinde sorumluların sorunu üstlenmemeleri, ceza almamak için çeşitli hilelere başvurmaları, bir ihaleyi kazanmak için o ihaleye giren şirketlerden park, bahçe düzenlemeleri gerçekleştirmelerinin istenmesi filmin eleştiri getirdiği konulardan birkaçıdır.

Filmde mekân olarak adlandırabileceğimiz diğer bir husus Sine'nin vücududur. Çünkü Sine dört farklı yüz ve vücut ile karşımıza çıkmaktadır. Gün be gün değişimine yönelik yeni bedenler onu temsil etmektedir. Sine filmin bir sahnesinde şehre kendi tasarladığı görüntüleri yansıtmaktadır. Heterotopya olarak adlandırabileceğimiz bu durum konumuz bağlamında önemli bir ayrıntıdır. Çünkü sinema, elindeki gücüyle aslında izlediğimiz yerde olmayan görüntüleri, mekânları sunarken aynı zamanda yansıttığı görüntülerde var olmayan mekânları da sunarak ikili bir heterotopik yansıtma gerçekleştirmektedir. Bu nedenle filmin bu sahneleri mekân söz konusu olduğunda çok önemli bir işlevi yerine getirmektedir. Aşağıdaki görselde filmin bu sahnesinden bir görüntü yer almaktadır.

Görsel 4: Tasarlanan yapının şehre yansıtılması (Zaim, Rüya, 2016)

Rüya, somut ve soyut arasında bulunan bir durumdan oluşmaktadır. Rüyası durumlar ne gerçeği ne de gerçek dışını simgelemektedir. Simgeleme, temsil etme ve hoş görülmeyen ifadeler arasında bir ihtimal dışı durum alanında bulunmaktadır (Botz-Bornstein, 2011, pp. 12). *Rüya* filminde bunun bir örneği olarak Sine karakteri kendi tasarladığı ve yapmanın hayalini kurduğu cami projesini rüyalarında görür ve bu rüyalarda bu caminin içinde yer almaktadır. Dışlandığı ve suçlandığı zamanlarda kendi sığınağı olarak bu mekânı ve uykuya yattığı deşarj odasını kullanır. Kendi gönüllü kapatılmasını bu mekânlarda gerçekleştirir. Filmde bu sahnenin geçtiği görsel aşağıda yer almaktadır.

Görsel 5: Sine'nin tasarladığını düşündüğü camide bulunuşu (Zaim, Rüya, 2016)

Aynı zamanda filmin sonunda yaptığı itiraf ile dört farklı bedeni ve dört farklı suretiyle beraber hapisaneye kapatılmıştır.

Görsel 6: Sine'nin hapisanede diğer bedeni ile birlikte bulunuşu (Zaim, Rüya, 2016)

Foucault'nun 'Büyük Kapatılma' kavramı bu sahnede de işlerlik kazanmaktadır. Çünkü hapisane onun belirttiği gibi sapmış olarak düşünülen bireylerin kapatıldıkları "sapma heterotopyaları"ndan biridir.

Sonuç

18. yy.'da Foucault'nun tanımlamasını yaptığı "Biyopolitika" kavramı iktidarın yönettiği nüfusun yeterlilikleri ile yetersizliklerini bilerek onları bir sistematik içinde konumlandırıp yönetmesine yarayan mantaliteyi ifade etmektedir. Bu kavrama ek olarak yine Fransa'da gerçekleşen bir olayı Foucault "Büyük Kapatılma" şeklinde tanımlamaktadır. Çalışmada bu iki kavram temel alınarak sosyal konutların bir yönetim ve tecrit alanı olduğu düşüncesi üzerinde durulmuştur. Yine örneklem alınan filmlerde Foucault'nun Özne ve İktidar adlı eserinde tanımlamasını titizlikle yaptığı "Heterotopya" kavramının sosyal konutları konu edinmiş filmlerdeki izleri sürülmüştür.

Sanayi devriminin ardından fabrikaların iş imkânı sunması bireyleri şehirlere çekmiş, şehirler nüfus bakımından yoğunlaşmıştır. Bu yoğunlaşma kimi problemleri de beraberinde getirmiştir. Bu problemlerden biri var olan nüfusun barınma ihtiyacı olmuştur. Çözüm olarak ise toplu konut veya sosyal konutlar ortaya çıkmıştır. Fakat bu konutların şehir merkezlerinin dışına yapılması içinde yaşayacak nüfusu sanki tecrit edilmesi gereken bir topluluk gibi gösterebilmektedir. Sosyal konutlarda yaşam süren kişilerin sosyo-ekonomik durumu göz önüne alındığında bu ifade anlam kazanabilir. Ayrıca dikey yapılaşma ile ekolojik dengede bozulmalar meydana gelmekte ve çeşitli sorunlar baş göstermektedir. Bu sorunların örneklerinin gözlenebileceği şehirlerden biri İstanbul'dur. Sosyal konutların meydana gelmesi sürecinde ve sonrasında çeşitli problemler yaşanmıştır. Bilinmektedir ki bu tür konutlar şehir yaşamının yoğunluğu nedeniyle düzensiz yerleşim alanlarını ve burada yaşayan insanları köklerinden sökerek şehir merkezlerinden daha uzağa taşımıştır. Devlet iştirakleri eliyle yapılan bu konutlar dar gelirli aileleri hedefleyip onlara yardımcı olma görevini üstlenirken bu konutların yapımını üstlenen şirketler de ihya edilmektedir. Analizini yaptığımız filmlerde de göreceğimiz gibi bu tür konutların yapımında usulsüz durumlar da yaşanabilmektedir. Ülkemizde sel felaketinin yaşanması ile ortaya çıkan "dere yatağına sosyal konut yapımı" haberleri bir dönem kamuoyunun gündeminde yer tutmuştur. Dere yatağına imar izninin verilmesi burada sorgulanması gereken bir durum olarak görülmektedir.

Örneklem olarak seçtiğimiz filmlerde görebileceğimiz gibi bireylerin yalnızlığı, yersiz-yurtsuzluğu, statü endişesi, yoksul alanlardaki hayatlar gibi sorunlar sosyal konutların birey ve toplum hayatına getirebileceği doğrudan ve dolaylı sorunlar olarak okunabilmektedir. Sinemada sosyal konut konusunun işlendiği filmlerde bu konut biçimleri sürekli kötü olaylarla ve kötü sonuçlarla özdeşleştirilmiştir. Bu filmlere örnek olarak çalışmamızda konu ettiğimiz *C Blok* ve *Rüya* filmleri ile Türk sineması dışına konumlanan Andrea Arnold'ın yazıp yönettiği *Fish Tank* (*Akvaryum*, 2009), Joe Cornish'in yazıp yönettiği *Attack the Block* (*Uzaylıların Şafağı*, 2011), senaryosu William Ivory'e ait olan Nigel Cole'un yönettiği *Made in Dagenham* (*Kadının Fendi*, 2010), Yuri Bykov'un yazıp yönettiği *The Fool* (*Durak*, 2014) filmlerini verebiliriz.

Fish Tank filminde sosyal konutların bireylerin yaşamlarında bir yozlaşmaya yol açtığı anlatılmaktadır. *Attack the Block* filminde sosyal konutlarda bir grup gencin çete faaliyetlerinde bulunması, uyuşturucu üretip satmaları ve ceza olarak onlara uzaydan yaratıkların gönderilmesi konu edilmiştir. Karakterlerden birinin kötülükler yaptıkları için bu uzay saldırısını hak ettiklerini söylemesi, sosyal konutların birey ve toplum hayatına etkileri ile ilgili olarak filmin anlatmak istediğini açık bir şekilde ifade etmektedir. *Made in Dagenham* filminde bir fabrikada çalışan kadınların erkek çalışanlardan daha kötü koşullara mahkûm bırakılması ve bu nedenle verdikleri mücadele anlatılmaktadır. Film anlatısında, çalışanlar sosyal konutlarda resmedilmiştir. Sosyo-ekonomik durumu resmetmesi ve kötü koşullarda yaşayan bireylerin sosyal konutlarda yaşam sürmesi çalışmamız bağlamında önemlidir. Yine *The Fool* filminde bir tesisatçı tamir için gittiği sosyal bir konutun çok eski ve yıkılmak üzere olduğunu görür. Durumu bölge ile ilgilenen mercilere iletir. Fakat bu durumun sorumlusunun bürokratik ilgililer ve bürokratik süreçler olduğunu görünce hayal kırıklığına uğrar. Belirttiğimiz bu filmlerde sosyal konutlar olumsuz sonuçlara neden olan alanlar olarak aktarılmaktadır. İncelediğimiz *C Blok* filminde ikili ilişkilerdeki yozlaşma, aldatma, yalnızlık, sıkılmışlık, dışlanmışlık yansıtılmıştır. Yine *Rüya* filmindeyse rant hesaplarıyla dere yatağına yapılmış bir toplu konutun yıkılması ve sonrasında yaşananlar anlatılmaktadır. Çalışmamızda toplu konutlara farklı bir bakış açısı sağlanmaya çalışılmış, bu mekânların bir tecrit alanı ve yönetimselliğin işlerlik kazandığı ideolojik mekânlar olarak düşünülmesi önerilmiştir.

Kaynakça

- Akalın, M. (2016). Sosyal Konutların Türkiye'nin Konuk Politikaları İçerisindeki Yeri ve Toki'nin Sosyal Konut Uygulamaları. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 107-123.
- Bachelard, G. (1996). *Mekânın Poetikası*. İstanbul: Kesit Yayıncılık.
- Baştürk, E. (2013, Aralık). Bir Kavram İki Düşünce: Foucault'dan Agamben'e Biyopolitikanın Dönüşümü. *Alternatif Politika*, 5(3), 242-265.
- Botz-Bornstein, T. (2011). *Filmler ve Rüyalar: Tarkovski, Bergman, Sokurov, Kubrick ve Wong Kar-Wai*. İstanbul: Metis Yayıncılık.
- Castells, M. (1982). *City, Class and Power*. (E. Lebas, Çev.) New York: The Macmillan Press.
- Çavdar, R. Ç. (2018). Farklılığın Mekânı: Foucault ve Lefebvre'deki Heterotopya ve Heterotopi Ayrımı. *İdealkent*, 9(25), 941-959.
- Değirmen, B. S. (2018, Ocak). Haneke'nin Yedinci Kıta Filminde Kent Bireyciliği ve Filmin Robinsonekruzo Mitiyle Karşılaştırmalı Bir Analizi. *TRT Akademi*, 3(5), 220-236.
- Dönmezer, S. (1986). "Hızlı şehirleşme ile Suç ve Ceza Adalet Sistemi İlişkileri", Hızlı Şehirleşmenin Yarattığı Ekonomik ve Sosyal Sorunlar, Siyasi ve Sosyal Araştırmalar Vakfı Yay., No. II, İstanbul.
- Eroğlu, Aslıhan: "Mimarlık, Kent ve Sinema İlişkisi", Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi,

İstanbul, İstanbul Teknik Üniversitesi, 2003

Foucault, M. (2007). Cinselliğin Tarihi (Çev. Hülya Uğur Tanrıöver), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Giddens, A. (2012). Sosyoloji. İstanbul: Kırmızı Yayınları.

Göka, Ş. (2001). İnsan ve Mekan. İstanbul: Pınar Yayınları.

Güllüpnar, F. (2013). Kent Kuramları. İçinde Güneş, F. (haz.), Anadolu Üniversitesi. F. Güneş içinde, Kent Sosyolojisi (s. 50-83). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.

Harvey, D. 2013. Asi Şehirler Şehir Hakkından Kentsel Devrime Doğru. (Çev. A. D. Temiz), İstanbul, Metis Yayıncılık.

Karabağ, M. (2019). Zeki Demirkubuz Filmlerindeki Kadın Temsillerinin Feminist Film Eleştirisi Çerçevesinde İncelenmesi: C Blok, Masumiyet, Üçüncü Sayfa. *Erciyes İletişim Dergisi*, 6(2), 1427-1444.

Keskin, F. (2011). Büyük Kapatılma. M. Foucault içinde, Büyük Kapatılma (s. 11-19). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Koç, A. (2018, Aralık). Michel Foucault'nun "Biyopolitika" Kavramının Teorik Çerçevesi". *Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 193-2018.

Kurtar, S. (2013). Bir Şehir Filozofu Olarak Henri Lefebvre ve Gündelik Yaşam Sanatı. *İDEALKENT*, 200-219.

Lefebvre, H. (2014). Mekânın Üretimi. İstanbul: Sel Yayıncılık.

Merrifield, Andy (2000). 'Henri Lefebvre: A Socialist in Space' Mike Crang and Nigel Thrift (eds), in *Thinking Space*, London: Routledge, s.167-182

Merrifield, A. (2012). Metromarksizm: Şehrin Marksist Bir Hikâyesi. Ankara: Phoenix Yayınevi.

Mckeown, K. (1980). The Urban Sociology of Manuel Castells: A Critical Examination of the Central Concepts. *The Economic and Social Review*, 257-280.

Moran, B. (1991). Edebiyat Kuramları. İstanbul: Cem Yayınevi.

Özden, Z. (2004). Film Eleştirisi: Film Eleştirisinde Temel Yaklaşımlar ve Tür Filmi Eleştirisi. Ankara: İmge Kitabevi.

Park, R. E. (1952). *Human Communities: The City and Human Ecology*. New York: Free Press.

Pösteki, N. (2019). Sinema Yolu İle Oluşturulan Dünyalar: Yok-yer, Heterotopya ve Ömer Kavur Sineması. *SineFilozofi Dergisi*, 75-90.

Sarıberberoğlu, M. T. (2019). Sinematik Kurgunun Bilinçaltı Mekânları-Tekinsiz Mekânlar. *Mimarlık ve Yaşam Dergisi*, 5(1), 27-39.

Simmel, G. (2009). *Bireysellik ve Kültür*. İstanbul: Metis Yayınları.

Sayılgan, Ö. B. (2010). Gündelik Yaşamda Devrim ve Modern Konutun Eleştirisi: Toki ve Kiptaş Örnekleri. 1. Ulusal İletişim Ortamlarında Çevre Etkileşimi Sempozyumu. İstanbul:

İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi.

Şengül, H. T. (2000). Radikal Kent Kuramları Üzerine Eleştirel Bir Değerlendirme: Alternatif Bir Yaklaşım Doğru. *Amme İdaresi Dergisi*, 33(1), 27-58.

Torun, A. (2017). Sinema-Kent İlişkisinde İstanbul: İlk Yıllarından Bugüne Türk Sineması'nda İstanbul'un Görünümü. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 147-166.

Turut, H., & Özgür, E. M. (2018). Klasik Kent Kuramlarından Eleştirel Kent Kuramlarına Geçiş Bağlamında Kentleri Yeniden Okumak. *Ege Coğrafya Dergisi*, 27(1), 1-19.

Yıldırım, A., & Hasan, Ş. (2016). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yücel, D. D. (2020). Reha Erdem Sineması Özelinde "Hayat"ı Kuşatan Mekânlar. E. G. Erol, & M. C. Sadakaoğlu içinde, *Türk Sinemasını Yeniden Okumak: Değişen Öykü Karakter ve Mekân Anlayışları Üzerine* (s. 161-184). İstanbul: Hiperlink Yayınları.

Zizek, S. (2011). *Mimari Paralaks*. (B. Turan, Çev.) İstanbul: Encore Yayınları.

Filmler

Odabaşı, K. A. (Yapımcı), & Zaim, D. (Yönetmen). (2016). *Rüya* [Sinema Filmi]. Türkiye

Demirkubuz, Z. (Yapımcı), & Demirkubuz, Z. (Yönetmen). (1994). *C Blok* [Sinema Filmi]. Türkiye.